

Konfliktlösning blir makt

Detta är ett första snabbt utkast till maktkritik av Alternativ Konfliktlösning. Det är en ofärdig text. Använd gärna referenserna kreativt men citera inte. I fotnötterna finns användbara referenser till konfliktlösningskritisk forskning.

Utgångspunkterna för hela utkastet

I min framställning finns en viktig spänning mellan vetenskapskritik och kunskapssociologi. Kunskapssociologin är inspirerad främst från kopplingen mellan rörelser och kunskapsbildande å la Karl Mannheim i *Ideology and Utopia An Introduction to the Sociology of Knowledge*, och Ron Eyerman och Andrew Jamison i *Social Movements A Cognitive Approach*. Jag undersöker Alternativ konfliktlösning som en forskningsdisciplin men också som en kunskapsrörelse. Ett resultat är att jag upptäckt en liknande växelverkan mellan rörelse och vetenskap som Eyerman och Jamison lyfter fram. Skillnaden är att mina resultat visar att det i det här fallet inte går att analytiskt särskilja vetenskapen om konfliktlösning från rörelsen. Växelverkan sker alltså inom rörelsen mellan folkrörelse, professionalitet och vetenskap. Jag använder därför begreppet rörelse snarare än social rörelse som i litteraturen fått en specifik innebörd som inte fungerar med mina forskningsresultat.[\[1\]](#)

Spänningen mellan vetenskapskritik och kunskapssociologin hanterar jag utifrån de senaste årens cultural studies tradition. Jag använder kultur och ideologi som utgångspunkt för att kunna göra en maktkritik av en rörelse och dess kunskapsproduktion. En stor del av cultural studies traditionen är inriktad på just en kritik av makt. Begreppet maktkritik har jag utvecklat i tidigare avsnitt. I korthet kan man lyfta fram två dimensioner, den ena är att avslöja dold makt medan den andra är att ställa denna makt mot andra immanenta eller samhälleliga värden. Inom alternativ konfliktlösning finns det en maktkritisk hållning som riktas utåt gentemot samhället, rätten eller parternas kontext. Det finns också antikoloniala drag och en rad andra värden som kan vridas tillbaka och användas i en kritik av rörelsen.

Maktkritiken i denna text är annars inspirerad främst av postkolonial diskussion om hur antikolonialism blir nykolonialism, kritisk teoris maktkritik som visar hur upplysning blir makt, bland annat Adorno och Horkheimers

Upplysningens dialektik samt feministisk/cultural studies vetenskapskritik som Donna Harraways Primate visions, gender, race and nature och Modest Witness.

Syfter är främst att göra en maktkritik men utifrån lärdomar från bland annat kritiken mot Donna Harraways vetenskapskritik har jag i boken valt att låta materialet få mycket utrymme. Avsikten är att maktkritiken ska kunna rekonstrueras eller omtolkas på ett smidigare sätt än vad som kan göras i exempelvis Donna Harraways maktkritik av primatforskning och tekniska vetenskaper.

Introduktion

Alternativ konfliktlösning är en rörelse som startade i början på sjuttio-talet. Den rör sig mellan folkbildning, folkrörelse, professionalism och vetenskap. Sociologer[2] och statsvetare[3] men också professionella psykologer och frivilliga konfliktlösare, utvecklar metoder och teorier. Såväl universitet som ideella föreningar organiserar träning i konfliktlösning, medlingsteknik och våldsavstyrande som varvas med direkta insatser för att medla i konflikter både lokalt och globalt.

Konfliktlösning har blivit en egen disciplin med sina egna institutioner på universitet. Denna disciplin har växt fram ur bland annat sociologin, internationella relationer och fredsforskningen. Konfliktlösning har även blivit professionell med konfliktlösningsskolutbildare och professionella medlare. Ur allt detta uppstår en rad motsättningar som både visar på maktproblem och möjligheter att hantera dessa.

Samtidigt har konfliktlösningsträningen fått liknande funktion som folkbildningsrörelsen i Sverige traditionellt haft. Medvetandehöjande pedagogiker samt övningar i att lösa konflikter används i lokala projekt och i större kampanjer. Syftet är att deltagarna ska utveckla färdigheter för att fungera ihop.

Alternativ konfliktlösning ses som ett alternativ eller komplement till traditionell konflikthantering som använder kontroll, våld och makt. Traditionell konflikthantering är en motbild som konstruerats inom alternativ konfliktlösning som beteckning på domstolar, ordningsvakter eller krig. Dessa

anses hantera konflikter genom att kontrollera dem istället för att lösa konflikterna eller lösa problemen som orsakar dem.

Alternativ konfliktlösning är också en reaktion mot traditionella former för medling och skiljedom. Dessa anses leda till kompromisser där båda parter förlorar eller till att den ene vinner och den andre förlorar. Alternativ konfliktlösning försöker istället hitta metoder där alla parter kan vinna.

Konfliktlösningen vänder sig till parter som inte anses kunna lösa konflikterna själva. Samtidigt menar man att konfliktlösaren inte kan tala om hur parterna ska lösa sina konflikter. Denne kan bara genom en bra metod underlätta för parterna att själva lösa sina problem.

I texten tar jag upp ett spektrum av metoder inom alternativ konfliktlösning. Jag tar både upp metoder som utvecklats inom vetenskapen och sådana som utvecklats av professionella eller ideella konfliktlösare. Samtalstekniker används för att hitta ett ickedömande, lyssnande språk. Förhandlingstekniker som bygger på principer ska göra att man slipper kompromissa. Medling är ett sätt att få parterna att komma fram till överenskommelser som är önskvärda för dem båda. Skiljedom är när tredje part kallas in för att avgöra en tvist. Problemlösning är istället att lösa orsakerna till djupa utdragna konflikter.

Ett sätt att läsa litteraturen om alternativ konfliktlösning är att se texterna som berättelser. Dessa historier kan berätta för oss hur vi ska gå tillväga när vi löser konflikter. De kan vara en kritik mot andra tillvägagångssätt. De kan också fungera som en marknadsföring för de alternativa metoderna.

Berättelsen om alternativ konfliktlösning kommer att förändras under textens gång. Först rekonstrueras en berättelse ur den empiriska litteraturen om vad konfliktlösning är och vad den gör. Det empiriska undersökningsmaterialet är en rad vetenskapliga artiklar som var för sig och tillsammans skapar en bild av en metod som får nästan magiska egenskaper. Den löser inte bara människors konflikter, den genererar vinst, ökar demokratin och skapar fred. Forskarna hittar allt fler områden där denna metod kan användas. Här kommer vi att se att metoden får en missionerande dynamik. Den genererar både entusiasm och en vilja att föra metoden vidare så att fler kan få nytta av den.

I nästa avsnitt lyfts en motberättelse fram främst från konfliktantropologin. Här tar jag också upp ett par antropologiska fallstudier. Konfliktantropologins kritik

ger en rad begrepp och verktyg som kan användas i en analys av konfliktlösning. Dessa analytiska verktyg kommer att utvecklas och användas mer systematiskt än i konfliktantropologernas kritik (finns ej med i detta utdrag). Efter det fördjupas förståelsen genom analyser av ett brett urval av konfliktlösningens metoder och teorier. Varje teoribildning följs av en fallstudie. En maktkritik finns med efter varje avsnitt.

Vad finns det då för röd tråd i denna berättelse? Förutom att jag försöker göra den komplicerade manövern med en maktkritik använder jag en forskningslogik där jag letar efter avvikelser eller nya strömningar. Det är alltså främst när jag upptäckt olikhet som likheten analyseras.

Det kan annars självklart vara legitimt att forska om det normala eller om det förväntade. Men när det gäller konfliktlösning kan avvikaren ha mer att säga om rörelsens utveckling än den förutsägbare. Själva idén med alternativ konfliktlösning är ju att de traditionella metoderna för konflikthantering är otillräckliga. Det krävs enligt dem, en ny dans, ett nytt samspel, nya turer och andra steg än vad vi är vana vid. Avvikandet är alltså delvis ett självändamål inom alternativ konfliktlösning. Periferin i rörelsen säger kanske mer om alternativ konfliktlösning än ex den typiska metoden för medling.

Bakgrund

Konflikter är en vardaglig företeelse. I vårt dagliga liv stöter vi på konflikter i familjen eller mellan vänner, grupper, kulturer och när vi handlar eller betalar skatt dras vi in i globala konflikter mellan rika och fattiga länder. De flesta personliga konflikter hanteras genom olika konflikthanteringsrutiner. Vi pratar med varandra, pratar ut, förlåter, försonas, går skilda vägar, förhandlar, någon annan lägger sig i, någon tillrättavisar oss. Problem uppstår när dessa metoder bryter samman, och orsaken till problem anser konfliktlösarna vara att det inte finns tillräckligt bra metoder tillgängliga.[\[4\]](#)

Inom alternativ konfliktlösning försöker man komma ifrån nollsummespel, att det bara skulle finnas ett visst antal kakor i burken. Om du tar fler så får jag färre. Uppfattningen i konfliktlösningen är att människor hellre vill tillfredsställa sina grundläggande behov snarare än intressen. Aktörerna vill då handla på ett sådant sätt att "helheten av deras värderingar uppfylls, och denna helhet är potentiellt oändlig".[\[5\]](#) Detta beror på att det "inte nödvändigtvis är brist på de

grundläggande sociala behoven". Sådana behov kan vara kärlek, trygghet, säkerhet, stöd, självständighet och visst oberoende. Det behöver alltså inte råda någon absolut bristsituation när det gäller behov och värderingar.

Här kan vi få en krock mellan parter som kämpar för konkreta objektiva intressen, exempelvis löner eller territorier, och konfliktlösarna som söker bakomliggande värderingar och behov. Parterna i en "konflikt kan förstå sin relation som objektiv" men konfliktlösaren "menar att detta döljer den underliggande strukturen i deras relation." [6] Det skulle alltså finnas ett annat djupare önskemål bakom intressena. Konfliktlösarna använder då olika metoder som gör att parterna ska få upp ögonen för vad de egentligen vill. Detta innebär att parterna saknar något, metod eller kunskap, som konfliktlösning skulle kunna ge dem.

Konfliktlösningen blir en rörelse både för folkbildning och för upplysning av folkets ledare. Den är inte bara ren konfliktlösning. Den har också en mission. Jag ska ta upp några av de tankar som ligger bakom. Men först ska jag utveckla begreppen något och ge en historisk bakgrund.

Några begrepp

Alternativ konfliktlösning står i centrum för denna studie. I konfliktlösningslitteraturen används begreppet på en rad metoder och teorier. Här lyfter jag dock texten till en annan analytisk nivå och jag undersöker fenomenet att just relatera sig eller hänvisa till dessa metoder och teorier. Alternativ konfliktlösning blir alltså här en rörelse. Begreppet syftar alltså inte på alla alternativa metoder för att hantera eller lösa konflikter utan på en speciell rörelse med en egen historik. Denna rörelse utvecklades i USA i början på sjuttioalet och har sen spritts till en rad länder. I texten kommer jag att använda konfliktlösning synonymt med alternativ konfliktlösning. Inom denna tvärvetenskapliga och tvärprofessionella rörelse används beteckningen traditionell konflikthantering för kontroll av konflikter, vilket man anser är otillräckligt.

En tradition som delvis har liknande idéer och ibland samma bakgrund som alternativ konfliktlösning är ickevåldslig konfliktlösning. Begreppet används ofta synonymt med alternativ konfliktlösning eller av de som vill betona att de inspirerats av ickevåldsrörelsens tradition från bland annat Gandhi eller

kväkarna. Utanför USA har jag funnit att ickevåldslig konfliktlösning är ett vanligare begrepp än alternativ konfliktlösning. Enligt mina undersökningar överlappar traditionerna, de tar idéer och verktyg från varandra. Begreppet ickevåldslig konfliktlösning används när den jag refererar till använder det eller när det är tydligt att idéerna kommer ur ickevåldsrörelsen snarare än från konfliktlösningen. Skälet till att ickevåldslig konfliktlösning finns med här är att alternativ konfliktlösning eklektiskt införlivar denna tradition i sin egen.

Konflikthantering använder jag ibland för att hänvisa till traditionell konflikthantering, alltså den som alternativ konfliktlösning anser sig vara alternativ till. Något förvirrande är att konflikthantering också betecknar ett alternativ till alternativ konfliktlösning. Skälet är bland annat en kritik mot föreställningen att konflikter alltid ska eller kan lösas.^[7] Ett annat skäl är att de som har en maktkritisk syn på konfliktlösning vill visa att maktproblem alltid uppstår inom en metod och att dessa måste hanteras.

Rekonstruktion av konfliktlösningens historik

Först ska jag ta upp en bakgrundshistoria till alternativ konfliktlösning som utgår från en pågående domstolskris. Sen ska jag genom en rad fragment från vetenskapliga artiklar rekonstruera en historisk berättelse. Denna historia visar hur alternativ konfliktlösning uppstår ur offentliga och juridiska kriser med bland annat rasdiskriminering och överbelastning av domstolar med småbrott. Den privata sektorn tar sen över funktionen av att vara motor för rörelsen. De senaste åren ökar dock tendenserna till att använda konfliktlösning i utbildning och den offentliga byråkratin. Vi upptäcker alltså en bumerangrörelse från offentlig till privat sektor som sen återvänder till den offentliga sektorn.

En parallell rörelse är internationaliseringen av alternativ konfliktlösning där de stora konflikterna under nittiotalet fått se en strid ström av konfliktlösare som om man ska vara cynisk tidvis tycks ha invaderat Sydafrika, Balkan, Nordirland, Mellersta östern, Centralamerika och andra kända konfliktområden. Detta har stärkt utvecklingen av en rad lokala konfliktlösningrörelser i bland annat Sydafrika och Balkan. Här kan man också ana att lokala former av konflikthantering både kan ha stärkts och slagits sönder av närvaron av internationella konfliktlösare. Detta ska jag återkomma till senare.

En undersökning av konflikter i Italien mellan 1880 och 1973 visade på en stadig nedgång i användningen av skiljedomsförfaranden till förmån för domstolsförhandlingar.[\[8\]](#) Det har dock länge funnits en kritik mot överbelastade eller korrumpierade domstolar. Christine Harrington tar upp artonhundratalets kritik mot juridiseringen i USA. Kritiken mot domstolarna handlade då om förseningar, formalism och en allmän juridisk trafikstockning. Reformivrare pratade redan då om en domstolskris. Hundra år senare under sjuttioalet handlade reformisternas argument om att antingen lyfta av pressen på domstolarna eller ett mer liberalt argumenterande för att effektivt söka lösa de egentliga problemen.[\[9\]](#) Tack vare detta har både konservativa och starkt radikala krafter kunnat enats i en satsning på alternativ konfliktlösning.

Begreppet konfliktlösning myntades av fredsforskare på femtioalet[\[10\]](#) medan alternativ konfliktlösning myntades i början på sjuttioalet. Peter Adler beskriver utvecklingen av alternativ konfliktlösning i tre steg[\[11\]](#)

1960-70: Diskussion om en nedgång i kvalitén i USAs rättvisesystem samt ökat intresse för alternativa konfliktlösningsmetoder.

1970-80: Utveckling av en rad medlingsinstitut som erbjuder service till enskilda och organisationer.

1980-90-: Ökad specialisering inom alternativ konfliktlösning. Här ser han också en ökad användning av alternativ konfliktlösning i stora och internationella frågor.

Min tolkning är att en uppdelning i tre perioder blir förenklat. Jag försöker i figur 2 istället visa att alternativ konfliktlösning består av en rad relativt självständiga rörelser och trender som var och en har sin ofta parallella historia. Rent vetenskapsteoretiskt är det svårt att förklara olika distinkta stadier, varför de skulle upphöra och följas av ett nytt stadie. Att istället genealogiskt härleda konfliktlösningsrörelser och visa på spänningar mellan äldre och nyare fenomen som tidvis existerar parallellt gör att övergångsskeden lättare kan förstås.

På sjuttioalet när begreppet alternativ konfliktlösning växte fram etablerades gräsrots- och lokala konflikthanteringscenter runt om i USA. Flera av dessa sponsras av den juridiska intresseorganisationen Bar Association, medan andra är kopplade till kyrkor eller etablerar sig som lokala fristående föreningar. I

slutet på åttiotalet sponsrade Bar Association cirka 400 konfliktlösningsprojekt. I kontrast till det idéella arbetet bildades i mitten på sjuttioalet Society of Professionals in Dispute Resolution som tio år senare hade mer än tusen medlemmar. [\[12\]](#)

Men redan under sextioalet ledde medborgarrättsrörelsen till att Community Relations Service startades av myndigheterna för att medla och försona i raskonflikter.[\[13\]](#) I slutet på sextioalet organiserade också American Arbitration Association och Institute for Mediation and Conflict Resolution i New York program för raskonflikter.

På den här tiden började också konfliktlösning användas i fängelser. På sextioalet och sjuttioalet växte det fram olika former för medling och försoningsprocedurer i samband med fångars klagomål. På åttiotalet började Alternative to Violence Project regelbundet hålla ickevåldsträningar i fängelser. Dessa gick till stor del ut på att genom övningar lära fångar att ta sig ur våldssituationer.[\[14\]](#)

Ganska snabbt upptäckte domstolarna och poliskårerna att de kunde spara resurser genom konfliktlösning. I mitten på sjuttioalet tog New York City Police Dept initiativet till att använda medling och skiljedom för vad de ansåg vara mindre konflikter som de inte tyckte att domstolarna skulle belastas med.[\[15\]](#)

I och med att konfliktlösning bredde ut sig skapades utrymme för ökad professionalitet. En undersökning visar att konfliktlösning i början av åttiotalet hade blivit en egen profession.[\[16\]](#) Detta skapade vissa problem för den mer ideella delen av rörelsen som riskerade att förlora engagemanget från sociala aktivister, pensionärer och andra hemarbetande. Om dessa lämnade exempelvis de lokala skiljedomsråden skulle de förlora ett kreativt bidrag till konfliktlösningrörelsen. Författaren till rapporten menar att den nuvarande bredden i rörelsen visar både på vitalitet och vikten av den service som erbjuds. En alltför snabb professionalisering skulle kunna ta bort rörelsens dynamik.

Här skulle jag själv tveka att beteckna professionaliseringen av konfliktlösningen som profession. Även om Society of Professionals in Dispute Resolution bildades under sjuttioalet har profession en starkare innebörd med bland annat utbildning, examenskrav och standardisering som bara delvis

uppnått inom konfliktlösningen.

Alternativ konfliktlösning fick sitt genombrott hos privata företag i USA under tidigt åttiotal. I början utnyttjades utomstående konfliktlösare. Men ett decennium senare blev det också vanligt att anställa egna konfliktlösare eller organisera egna konfliktlösningsprogram.[\[17\]](#) Dessa program kunde antingen kontrolleras av arbetsgivarna eller bli en mer avancerad skiljedom där löntagarna fick ett stort inflytande. Vanliga områden för konfliktlösning har varit ras- och könsdiskriminering. Två forskare menar i en rapport att alternativ konfliktlösning har möjlighet att minska risken för diskriminering på företag.
[\[18\]](#)

I slutet på sjuttioalet blev det vanligt med alternativ konfliktlösning i konflikter kring miljön. [\[19\]](#) Ett exempel är United States Forest Service som använde alternativ konfliktlösning i planeringen av en ny skidanläggning som kunde störa ekologin i området.[\[20\]](#)

Med tiden upptäckte myndigheter i USA att konfliktlösning med fördel kunde användas för att minska även deras kostnader eller för att öka demokratin.

Alternativ konfliktlösning är inte bara en nordamerikansk företeelse. I Sverige har vi en stark tradition av konflikthantering. Våra ombudsmän och konsumentrådgivare har konfliktlösningsrörelsen i USA tagit intryck av. Ombudsman har som begrepp exporterats till engelskan. Inom den mer feministiska ickevåldsliga konfliktlösningen används i stället begreppet ombudsperson.[\[21\]](#) Alternativ konfliktlösning har funnits som en rörelse i Sverige under några år. I Göteborg har universitetet haft en terminskurs i konfliktlösning som till stor del bygger på alternativ konfliktlösning. Det är dock först i slutet på nittioalet som metoderna fått sitt genombrott här.

Alternativa konfliktlösningsmetoder till domstolar har sen åttiotalet börjat användas alltmer även ute i Västeuropa. Detta gäller speciellt arbetsplatskonflikter.[\[22\]](#) Några sydeuropeiska forskare menar att ickejuridiska och juridiska konfliktlösningsmetoder kompletterar varandra. Men logiken förskjuts, enligt dem, alltmer från juridik till den mer öppna logiken i förhandlingar och utbyten.

Det är dock fortfarande så att USA är ledande på att utveckla olika teorier och metoder för konfliktlösning. Den äldsta tidskriften för konflikthantering är

Journal of Conflict Resolution som snart fyller fyrtio år. Något yngre är Negotiation Journal, the Mediation Quarterly, the Journal of Dispute Resolution, the Ohio State Journal on Dispute Resolution, COPRED's quarterly samt Peace and Change. Utanför USA finns säkert några tidskrifter som jag inte lyckats spåra.

I de forskningsrapporter som publiceras i dessa tidskrifter blir konfliktlösningen historier som berättas och återberättas. Vi får reda på att alternativ konfliktlösning försöker hävda sig på allt fler områden. Främst fokuserar alternativ konfliktlösning idag på frågor kring diskriminering, hälso- och säkerhetsfrågor samt utbildning och träning.[\[23\]](#) Men det finns en rörelse, en expansion. Denna utbredning handlar till viss del om att konfliktlösarna provar metoderna på nya områden och sen berättar hur det gick.

Rörelsen skulle då delvis kunna förstås som ett avantgarde som antingen utvecklar nya teorier och metoder eller snabbt tar till sig nya trender och en större målgrupp av klienter och entusiaster. Dynamiken inom forskningen och inom den kommersiella sfären skulle då premiera just nya insikter och trender. Konfliktlösningssforskare har förväntningar på sig att presentera nya rön. Konfliktlösare kan bara sälja sina tjänster om de ligger rätt i tiden. Att ligga rätt i tiden blir lätt ett mystiskt fenomen som skulle kunna avmystifieras och bli begripligt av att förstå alternativ konfliktlösning delvis som berättelser, en narrativ praktik.

I konfliktlösningsslitteraturen berättas historier om hur alternativ konfliktlösning är en nödvändig och effektiv del av hur vårt samhälle ska skötas. Vi får reda på hur vi fungerar, varför vi inte fungerar så bra och hur vi ska leva bättre tillsammans. Berättelsen om alternativ konfliktlösning etableras som en avgörande del av en större berättelse om relationer i samhället. Alternativ konfliktlösning är därför till stor del en berättande praktik. Lärdomar, teorier och erfarenheter sprids med hjälp av historier mellan konfliktlösarna, samtidigt som historierna också rekryterar nya.

Fördelen med att delvis undersöka konfliktlösning som en berättande praktik är flera. Vi upptäcker ett medium för rörelsen, vi kan förstå en del av kraften hos rörelsen och vi kan förstå hur ideologin reproduceras.

Det blir för det första möjligt att förstå dess utbredning.

Konfliktlösningspraktikerna försöker oftast konsekvent hålla sig utanför massmedier. Massmediernas offentlighet anses vara ett hot mot konfliktlösningens praktik. Men det skulle vara alltför lättvindigt att förklara rörelsens spridning genom bara personliga kontakter. Berättelser som ibland får funktionen av myter är kraftfulla på minst två sätt. De skapar entusiasm och en vilja att ta till sig berättelsen. Men de skapar också en vilja att berätta vidare. På så sätt kan idéer och ideologier föras vidare i flera led utan att helt förvanskas. Berättelserna som jag ska redovisa i senare kapitel kommer från litteraturen och de intervjuer jag gjort.

Men det stora mediet för konfliktlösning är om jag tolkar mina resultat rätt träningar och seminarier. Dessa hålls främst av organisationer som anser sig ha användning för eller vill sprida metoderna, på universitet av forskare och karismatiska praktiker, och inom företag av konsulter. Jag avslutar därför undersökningen av de olika teori och metodtraditionerna med en kritik av träning i konfliktlösning.

Först ska vi dock undersöka några generella drag hos konfliktlösningen.

Alla kan vinna

Ideologi och vetenskap förenas

Alternativ konfliktlösning har tagit sig en rad olika uttryck. Bland sociologer, statsvetare och ekonomer utvecklas modeller som bygger på rationella egoistiska aktörer.[\[24\]](#) Målet är strategier och förhandlingsmetoder där alla ska vinna och dessutom vinna mesta möjliga. Andra sociologer och socialpsykologer reflekterar över situationens betydelse och individuella hinder. En mer djuppsykologisk och terapeutisk variant utgår från det omedvetna och använder sig av både professionella och ibland kvasipsykologiska metoder.

Det finns också en andlig, gnostisk riktning som syftar till högre medvetande och insikt. Här tas metoderna delvis från New Age och från djuppsykologin. Vi hittar dessutom en liberal reformistisk strävan att göra samhället mer stabilt och harmoniskt. En mer revolutionär pacifistisk gren vill göra om hela samhället så att vi får en fredskultur, ett annat sätt att lösa konflikter. Jag ska senare närmare gå in på de olika riktningarna.

Det finns dock gemensamma drag. Inom alternativ konfliktlösning finns en ideologi som tycks ha en särställning i rörelsen. Det är uppfattningen att alla kan vinna. Vi behöver inte kompromissa eller ge oss. Konfliktlösning hjälper alla parter. Här finns dock en spänning i förklaringarna till hur alla ska kunna vinna. De två främsta polerna är de som inriktar sig på motiv och uppfattningar, och de som inriktar sig på människors objektiva behov.

Kunskapssociologiskt är det här intressant eftersom det blir tydligt hur olika vetenskapliga traditioner formar olika ideologiska uppfattningar inom rörelsen.[\[25\]](#) Vi får här en första indikation på en möjlig växelverkan inom rörelsen mellan praktik och forskning. Jag ska kort gå in på hur detta sker för att mer konkret fördjupa diskussionen i senare kapitel.

Marina Ajdukovic, som gjort en undersökning av ickevåldslig konfliktlösning bland barn i Kroatien 1995, jämför metoderna runt om i världen. Hon menar att trots stora skillnader mellan internationella och kulturella förhållanden återfinns en gemensam uppsättning av universella värden och färdigheter inom konfliktlösningen.[\[26\]](#) Några av dessa skulle vara att lösa konflikter utan våld, tillfredsställa alla parter samt en överensstämmelse mellan processen och dess resultat.

Alla ska vinna perspektivet gör att alternativ konfliktlösning blir attraktivt för helt olika grupper på ett ofta motsägelsefullt sätt.

En brittisk forskare, Robert Bell Ferguson, visar att kommersiella intressen även i England alltmer går förbi lagen för att istället utnyttja privata skiljedomstolar.[\[27\]](#) En forskare påpekar att alternativ konfliktlösning kan spara in större kostnader för företagen om de används innan konflikten uppstår.[\[28\]](#)

Men även inom rättsväsendet används ekonomiska argument för privat konfliktlösning. Överbelastade domstolar kan spara in pengar. Ekonomismen motverkas eller ibland även stärks, av argument för att konfliktlösning skulle vara mer civiliserat eller mänskligt än rättegångar som skulle syfta till vinnare och förlorare. Vi får då en rörelse bort från juridiseringen av konflikter, från termer av rätt och rättvisa till lösningar och inbördes fördelar.

Sociologiskt kan detta tolkas som att domstolsväsendet privatiseras.

Privata domstolssystem (konfliktlösning) har, enligt en grupp konfliktlösningssforskare, en svårighet i själva skapandet av lagar och regler.[\[29\]](#) Det officiella domstolssystemet är delvis formellt kopplat till själva beslutandet av nya lagar. Juridiska svårigheter med ofullständiga eller knepiga lagar sätter igång statens beslutsprocesser.

Men Ferguson har visat hur lagens mer generella principer har ersatts av specifika normer som läggs in i kontrakt. [\[30\]](#) Lagen ersätts alltså delvis av normer. Här får vi en intressant spänning mellan normer och lagar. Hos konfliktantropologer som Nader och Harrington tolkas lagen även i vidare bemärkelse. Lagar och domstolar skapas i grupper, företag och även inom familjer. Alternativ konfliktlösning konstruerar en ny offentlig lagstruktur som konkurrerar med av stater officiellt fastställda lagar. Vi får en möjlighet att välja vilka lagar som ska gälla vår konflikt. Eftersom den alternativa konfliktlösningsslagen bygger på att alla parter ska vinna så kan den i många sammanhang bli mer attraktiv för individer, företag såväl som för nationer i internationella dispyter.

Här skapas en spänning mellan vad som kan vara fördelaktigt för de enskilda aktörerna och vad som kan anses vara lämpligt i ett demokratiskt samhälle. Den knyter an till det klassiska dilemmat mellan individuella motiv och helhetens bästa.

Ett par forskare från Hawaii, Christa Daryl Slaton och Theodore Becker, menar dock att "alla former av medling är mer demokratiskt i sin struktur än juridiska eller skiljedomsprocesser".[\[31\]](#) Detta skulle bero på att domstolssystemet är hierarkiskt. Domaren har en central position i rummet, i många länder reser sig folk för domaren när denne stiger in i domstolen. Men framförallt är parterna beroende av domarens eller juryns beslut. Parterna är inte delaktiga i beslutet.

Inom alternativ konfliktlösning "äger parterna beslutet och de är dessutom de huvudsakliga aktörerna". "Medlaren är bara en underlättare för kommunikation och en vägledare och en guide genom processen. Det slutgiltiga beslutet tillhör parterna." Detta skulle då vara "totalt ickehierarkiskt".[\[32\]](#) Samtidigt menar de att parterna stärks genom medling. Genom att lyssna på medlaren lär sig parterna en ny teori och en ny process för att lösa sina egna konflikter. Medlingen blir en läroprocess. "Vanliga människor får viktiga nya färdigheter". Detta leder till att folket får makt. På så sätt blir medling en gräsrotsrörelse.

Sammanfattningsvis ser vi redan hos argumenten för alternativ konfliktlösning spänningar mellan ett rättsväsende och ett privat domstolssystem, mellan individuella motiv och samhällsnytta. Intressant är dock att då spänningen mellan rättsväsende och privata lösningar stärks i litteraturen så upplöses spänningen mellan individ och kollektiv. Motsättningen döljs bakom en uppräkningslista av en rad fördelar med konfliktlösning både för samhället och individen.

Vi ska fördjupa oss i dessa spänningar.

Kritik mot alternativ konfliktlösning

Senare i manuskriptet gör jag en maktkritik utifrån olika riktningar samt fallstudier. Men här ska jag först ta upp en mer generell maktkritik mot konfliktlösningen. Denna kan delvis ses som en begreppsutveckling och en redovisning av tidigare forskning. Kritiken kan sammanfattas i att den fungerar som en alternativ utökad kontroll, att rätt och rättvisa undergrävs, att informalism stärker den starke parten, övertro på metoden, att den används internationellt för att skapa en västerländsk hegemoni som bygger på harmoni och en negativ syn på konfrontationer. Kritiken kommer främst från samhällsvetenskapen, men även från marxism och feminism. Jag ska i senare kapitel utveckla en egen mer systematisk kritik (finns ej med i detta utdrag).

Från alternativ till alternativ kontroll

En av de första och mest etablerade konfliktantropologerna, Laura Nader hävdar att alternativ konfliktlösning får funktionen av utökad kontroll. Hon gör en analys av förskjutningen från domstolsförhandlingar till alternativa forum för konfliktlösning, som skiljedom, medling och förhandling. [\[33\]](#) I USA har den alternativa konfliktlösningsrörelsen flyttat retoriken från rättvisa till harmoni. Man anser förhandlingar vara mer civiliserat, mer harmoniskt, mer mänskligt och mer vuxet än rättvisan.

Hon har en delvis konspiratorisk förklaring. Det skulle finnas en medveten strävan hos makthavare att försöka få folk att undvika domstolar. Hon nämner att medborgarrättsrörelsen under sextiotalet vann en rad juridiska framgångar. Detta skapade en reaktion. Juridiken blev alltför framgångsrik. I början på

sjuttioalet lyfte ordförande i högsta domstolen Warren Burger, istället fram ett mer civiliserat sätt att lösa konflikter. "Våra förfäder lämnade långsamt en rättvisa genom krig och andra barbariska sätt att lösa konflikter och dispyter, och även vi måste lämna det totala beroendet av domstolsförhandlingar för att lösa alla konflikter."[\[34\]](#)

Alternativ konfliktlösning blir en mission för ökad civilisering. Denna mission kopplas i sina mer extrema fall till en bild av något överlägset, en personlighet som inte skapar konflikter.

En känd internationell medlare och före detta president Jimmy Carter, menar i sin *Negotiation: The Alternative to Hostility* från 1984 att domstolsprocesser skulle vara onaturliga. Han föreslår istället förhandling vilket innebär frånvaro av domstolar och krig. Deras och andras förslag ledde till en privatisering av rättvisan. En stor del av konflikterna flyttades utanför domstolarna. Men Laura Nader hävdar att staten då också fick ett nytt instrument för att undertrycka folk genom harmoniideal och informalism. Människor kunde uppmanas att lösa tvister smidigt och inte alltid sträva efter rättvisa eller upprättelse. Staten kunde dessutom lämna ifrån sig ärenden när det gäller exempelvis småbrott till ideella eller privata organ som helt enkelt var effektivare i att nå resultat.

Idén inom alternativ konfliktlösning att alla ska vinna, innebär att den svaga får det bättre och att den starke blir ännu starkare. Själva förhandlandet stärker då den starke parten.[\[35\]](#) Detta kan döljas bakom framförhandlade fördelar för den svaga parten. Alternativ konfliktlösning föreslår att alla ska vinna, men den utreder inte de konflikter som faktiskt är nollsumme-konflikter, där den ena parten måste förlora.[\[36\]](#) En rad författare inom konfliktlösningen menar att noll-summekonflikter i praktiken knappast finns. Dessa skulle då vara tillfälliga eller ytliga, inte de egentliga djuplodande konflikterna.

En tilltro till en metod kan fungera kontrollerande. Metoder gör att vi inte behöver uppfinna hjulet på nytt. De är en generalisering som blir användbar när företeelser upprepar sig. Men metoder kan också skapa en överdriven tillit. Om vi gör något på ett speciellt sätt blir det bra. Laura Nader påpekar att konfliktlösningen skapat en metodfetischism. Hon utvecklar inte detta så jag gör ett försök.[\[37\]](#) Metoden blir en magisk kraft som lever sitt eget liv. Den får ett egenvärde, som i sig ger resultat. En tillit, en hängivenhet inför metoden utvecklas. Konfliktlösningssmetoden upphöjs över all kritik samtidigt som våra

liv underordnas. Kontrollerar vi metoden eller kontrollerar den oss?

En spänning som lyfts fram inom sociologin är den mellan funktion och avsiktligt strategiskt handlande. Funktion förstås här som icke avsedd effekt. Som vi sett i tidigare kapitel i denna bok finns en rad vardagliga institutioner och beteenden som gör att vi hanterar konflikter. Om vi med avsikt använder dessa metoder för att uppnå vissa mål förändras deras karaktär. Handlingsmönster som har en social funktion kan när de blir målstyrda handlingar bli manipulation. Manipulation kan vara problematiskt ur maktsynpunkt. Men om parterna upptäcker manipulationen slås en rad skyddsmekanismer på. Detta kan göra att konfliktlösningen kollapsar och att processen istället provocerar fram konflikter.

Jag har här försökt visa att det som uppfattas som ett alternativ till kontroll kan bli en utökning av kontrollen. Vi ska titta lite mer på hur detta kan gå till.

Medling vs domstol

Domstolar ska skipa rätt och rättvisa. Medling ska nå överenskommelser som är bra för båda parter. Här finns då en möjlighet att resultatet av medling är orättvisa.

Under sjuttioalet gjorde Laura Nader en undersökning av konflikter mellan konsumenter och producenter. Ickejuridiska förhandlingar gynnade i hennes undersökning den starkare parten. Hon föreslog i den undersökningen därför att konsumenten kan vinna på att utnyttja domstolar snarare än ickejuridiska förhandlingar.

Laura Nader saknar en diskussion hos alternativ konfliktlösning om gränserna för medling och förhandling. Hennes eget alternativ till alternativ konfliktlösning är att i större utsträckning låta en tredje person bestämma, annars kan den starkare förhandlaren använda konfliktlösning till sin egen fördel.[\[38\]](#)

Medling, är enligt Laura Nader, att ömsesidigt ge med sig. Trots att hon är väl medveten om vinna-vinnatänkandet tycks hon inte vara insatt i hur denna nya form av medling kan gå till. Skiljedom däremot fastslår, enligt henne, vem som har rätt och vem som har fel. Skiljedom är alltså en typisk vinna-förlora institution. Någon anser sig vara kränkt och vill ha upprättelse.

Stämmer det här resonemanget kan man dra slutsatsen att överenskommelser genom makt tenderar att bli orättvisa. Detta skulle då vara ett allvarligt problem i en politisk teori om samhället eftersom politik och samhälle till stor del bygger på just överenskommelser. Men det skulle vara förenklat att dra slutsatsen att det generellt är bättre att tredje part, överordnade, experter eller skiljedomare tar beslut snarare än parterna som är inblandade.

Trycket från domstolen att parterna ska utnyttja billigare förhandlingar kan vara ett hinder för svaga eller oerfarna parter att få upprättelse och rättvisa. Men det finns åtminstone en formell utväg att gå vidare och överklaga kompromissartade beslut för att kunna fastställa vad som juridiskt gäller.

Olika slutsatser kan dras av denna kritik mot trenden att avlasta domstolar med konfliktlösning. Ett maktproblem hos medling kan ligga i just förhandlandet samt i avsikten att nå en överenskommelse som är bättre för båda parter. Men man kan inte på ett enkelt sätt generalisera denna slutsats, då hamnar man i en annan fallgrupp. Då skulle politiken som förhandling, demokratin som överenskommelse och gemensamma beslut mellan människor i sin förlängning få ersättas med tredje partsavgöranden.

Det finns andra dynamiker som gör förhandling och medling problematiska. Ett maktproblem med alternativ konfliktlösning är spänningen mellan formella och informella möjligheter att påverka beslut och avgöranden.

Informalism

Förutom Laura Naders diskussion om harmoni och makt har en annan forskare Christine Harrington lyft fram problemet med att alternativ konfliktlösning är privat och informellt. Hon har i en serie böcker och artiklar visat att alternativ konfliktlösning växt fram ur och samtidigt konstruerat en rättslig ideologi som hon kallar för informalism.[\[39\]](#) Denna är en form av rättslig realism som påpekat skillnaden mellan lagen i boken och lagen i praktiken. Lagen förstås då främst som dess praktik. Hon menar att rättslig realism har blivit institutionaliserad i USA som en del av den "lägre juridiska praktiken" alltså den som används för mindre fall.

Carie Menkel-Meadow som förespråkar alternativ konfliktlösning menar att den är varmare och mer omtänksam än domstolar.[\[40\]](#) Hon visar dessutom att resultatet inte är binärt vinnare-förlorare utan mer flexibelt och skraddarsytt

till parternas splittrade behov. Harringtons slutsats är att hon representerar en för alternativ konfliktlösning typisk självklar vardagshumanism. Denna bygger på att rätt och rättigheter ses som färdiga och formella, som lagcentrerade och statcentrerade. Alternativ konfliktlösning ses då som mindre auktoritärt, mindre kontrollerande och det bygger istället på parternas samtycke.

Det informellas auktoritära drag förbigås, enligt henne, och det blir då svårt att se hur kampen om rättigheter förs både i domstolar och inom alternativ konfliktlösning. Flertalet forskare missar att alternativ konfliktlösning också är en arena för maktkamp. "De sociala relationer och institutionella auktoritet som upprätthåller den alternativa konfliktlösningsrörelsen ignoreras, om den inte döljs bakom positivismen i beteendeforskningen om alternativ konfliktlösning."[\[41\]](#)

Med positivism menar hon att lagen blir lika med människors praktik. Jag tolkar henne så att om detta vore fallet kunde lagen lika gärna ersättas med exempelvis medling eller skiljedom. Lagen tillför inget extra.

Carie Menkel-Meadow lyfter fram värmen och omtänksamheten i konfliktlösningen. Men andra forskare lyfter fram att konfliktlösning kan ha positiva effekter som faktiskt är kontrollerande och socialiserande. I en undersökning om konfliktlösning i Kina visar Yang Ni att medling faktiskt kan vara mer avskräckande än straff.[\[42\]](#) Eftersom en rad utövare av lagens praktik också kan ses som rättsliga realister eller rättspositivister blir det attraktivt att med alternativ konfliktlösning spara in en del domstolskostnader.

Lagen fungerar som en text som skrivs genom dess praktik, men den är också en text. Detta öppnar möjligheten att faktiskt skriva om texten. Spänningen mellan lagboken och lagens praktik skapar möjligheter, enligt Harrington. Men om den lag som skrivs genom alternativ konfliktlösning osynliggörs minskar möjligheterna att skriva om lagen, att kritisera eller bekämpa dess regler. Inom informalismen flyter också lag och rätt ihop.

Detta skulle jag vilja kalla för den alternativa konfliktlösningens rättspositivism. Den informella lagen gäller utan diskussion. Inom traditionell rättspositivism kollapsar skillnaden mellan lag och rätt. Lag och rätt blir samma sak. Lagen ses här som formellt fastställd juridisk praxis och rätt kan ses som det lagen syftar till. Rätt kan också utgå från andra värden som exempelvis rimlighet,

demokratiska principer eller moraliska normer.

Konfliktlösningens rättspositivism osynliggör istället som jag ser det skillnaden mellan förutsättningarna för metoderna och rättfärdiggörandet av resultatet. Man ser inte att resultatet till stor del styrs av metoden. Metoden bekräftar på så sätt sig själv. Detta leder till att vad parterna lyckligt kan komma överens om också blir det rätta. Metodens svagheter analyseras i värsta fall bara om parterna visar missnöje i efterhand. Detta döljs bakom en subjektivitet som frågar; nöjd eller inte nöjd?

Min tolkning av konfliktlösningens rättspositivism skulle innebära att just försöket att ta bort kontroll i vissa fall kan stärka kontrollen genom att den döljs. Den sociala mekanism som gör detta möjligt bygger enligt min analys på att kontroll sällan på ett enkelt sätt kan tas bort. Den kan hanteras mer eller mindre bra, demokratiskt eller rättvist. Men just operationen att ta bort kontrollen kan ge kontrollmekanismer större spelrum. Medan öppen kontroll skapar möjligheter till förändring eller motstånd.

I hennes undersökningar lyfts svagheten fram hos tidigare empirisk forskning, att den missat likheterna mellan medling och domstolar. Det finns en auktoritetsstruktur hos medling som ignoreras. Den formella lagen ersätts med rättvist eller rimligt och grundlagen för denna nya lag blir att den fungerar effektivt.[\[43\]](#) En forskare, Boaventura De Sousa Santos, använder uttrycket "statligt producerad ickestatlig makt".[\[44\]](#)

Christine Harrington kallar det för skuggrättvisa.

Västerländsk hegemoni

Något som gör alternativ konfliktlösning både intressant och svår att studera är att den rör sig på en rad nivåer. För att hitta analysinstrument för de senare undersökningarna ska vi här gå igenom kritik mot konfliktlösning i internationella konflikter.

Alternativ konfliktlösning kan förstås som en antikolonial och antiimperialistisk ideologi. Ingen part ska undertryckas, alla ska vinna på att lösa konflikter. Här ska vi med hjälp av den kritiska forskningen analysera om det kan finnas maktproblem i konfliktlösning mellan bland annat starkare och svagare länder. Vi ska också se om konfliktlösning fungerar som ett förfinat kontrollinstrument

för västerländska intressen i tredje världen. Jag ska i senare kapitel göra egna analyser med hjälp av fallstudier och genom en mer specifik kritik av olika former av konfliktlösning.

Alternativ konfliktlösning försöker medvetet motverka kulturella fördomar. En stor del av litteraturen kring lösningen av internationella eller etniska konflikter tar upp kulturskillnader som en viktig faktor. Laura Nader påpekar dock att denna litteratur är "anmärkningsvärt" "förvirrande" när det gäller vad kultur är för något. Några ser kultur som beteende- eller attitydskillnader mellan nationer.[\[45\]](#) Andra kan se ålders, köns- och raskillnader som ytterligare faktorer att ta hänsyn till förutom kultur. Någon konfliktlösare påpekar förtjust att medling ju fungerar på samma sätt över hela världen eftersom vi fått en internationell diplomatisk kultur som gör att vi beter oss likadant.[\[46\]](#)

Konfliktlösningsslitteraturen tycks när jag läser den tala om för mig att tredje part inte ska ha fördomar och att man ska ta hänsyn till parternas fördomar. Men jag hittar inte någon uppgörelse med fördomarna inom den egna traditionen, i metoderna och teorierna.

Alternativ konfliktlösning exporteras till tredje världen. Nader hävdar att alternativ konfliktlösning får en hegemonisk funktion, en västerländsk uppfattning betraktas som den sanna universella uppfattningen.

Denna hegemoniska ideologi kallar hon i flera texter för harmoniideologi.[\[47\]](#) Med begreppet menar hon en betoning på försoning, att lösning av konflikter är gott i sig, samt att fortsatta kontroverser är dåligt eller dysfunktionellt, konflikter skulle inte vara bra för ett samhällssystem.[\[48\]](#) Harmoniskt beteende ses då som mer civiliserat än ett konfrontativt. Dessutom anses konsensus vara mer värdefullt än kontroverser.

Hon menar att grupper som stöder harmoni-ideologin ofta delar en tro att de krafter som leder till konflikter finns utanför sin egen grupp.[\[49\]](#) Inom den alternativa konfliktlösningen skulle den egna gruppen då vara medlarna och konfliktlösarna. Här skulle det alltså finnas en tro att orsaken till konflikter står att finna hos parterna eller i deras samhälle. Alternativ konfliktlösning skulle inte vara en del av problemen. Vi får en dualism mellan konfliktlösarna och parterna och mellan konfliktlösarna och orsakerna till problemen. Det skulle då inte finnas någon uppgörelse med hur den egna rörelsen kan vara delaktig i

eller förvärra problemen. Här saknas alltså självkritik.

Vi har sett att intentionen i alternativ konfliktlösning är att lösa snarare än att på ett ineffektivt och dyrt sätt kontrollera konflikterna. Konfliktlösning skulle då vara ett alternativ och ett komplement till rättegångar. När konfliktlösning lyckas minskar behovet av domstolar. Men det finns kontrolltendenser i metoderna som inte beaktas i konfliktlösninglitteraturen. Dessa maktproblem kan förstärkas när konfliktlösning exporteras till tredje världen.

Vi ska dessutom se hur alternativ konfliktlösning kan användas av starkare nationer gentemot svagare.

Konfliktlösning vs världsdomstol

Tredje världen fick i mitten på sextiotalet mer inflytande i Internationella domstolen i Haag. I flera domslut vann länder från tredje världen gentemot rika länder. Det blev då mer fördelaktigt för starka länder att använda sig av alternativ konfliktlösning som medling eller förhandling, enligt Nader. Då kunde man fortfarande ha kontroll över resultatet vilket man inte hade över Internationella domstolen.

I en artikel "The emerging system of international negotiations" påpekar Victor Kremenyuk att det internationella systemet för förhandlingar kommer att leda till stabilitet och tillväxt. Ju "effektivare varje internationell förhandling fungerar desto stabilare" internationella relationer. [\[50\]](#)

Laura Naders replik är att stabila internationella relationer kan vara positivt. Men det kan också innebära fortsatt orättvisa. Hon har undersökt denna möjlighet genom att gå igenom en rad internationella vattenkonflikter.

En av de vanligaste konflikterna i världen är vattenkonflikter.(not) Dessa kan vara lokala konflikter men i en rad empiriska undersökningar har Nader tittat på maktproblem i internationella konflikter. En typisk obalans i flodkonflikter är att de som är uppströms har mer makt än de som befinner sig nedströms. Uppströms kan man utnyttja eller strypa vattenflödet. Floden kan också användas för att leda bort föroreningar.

Laura Nader menar att förhandlingar och alternativ konfliktlösning generellt tenderar att gynna den starkare parten.[\[51\]](#) Detta skulle makthavare också

vara medvetna om. Detta illustreras av diskussioner i Senaten på fyrtiotalet. USA var på den tiden i konflikt med Mexiko om Colorado River. En Senator hävdade bestämt att de skulle skynda på processen och "inte förlora en enda dag för att stoppa Mexiko från att bygga upp några framtida rättigheter"[52] till Colorado River. Förhandling skulle alltså förebygga att rättigheter skapas. En annan senator beordrade då stenografen att lyfta pennan. Denne skulle alltså inte dokumentera mötet. Senatens förslag skulle väl ha sett alltför cyniskt ut i ett protokoll.

Intressant för en sociolog är att i detta uttalande från senaten antyds en politisk teori. Rättigheter konstrueras genom tid, användning och juridiska anspråk. Det går då också att hindra att rättigheter skapas. Det antyds något ödesmättat över denna skapelseprocess, när väl rättigheterna är skapade blir det svårt att göra något åt dem. Det är alltså inte något enkelt konstruerande hit och dit.

En överenskommelse nåddes i varje fall. Men nästan fyrtio år senare anklagar Mexiko USA för att bryta mot 1941 års Colorado River Treaty. Douglas Hayes klandrar då i en artikel Mexiko för att de hotar att gå till en världsdomstol som Internationella domstolen i Haag. "En sådan utveckling går emot ordnad, kontrollerad, internationell hantering av resurser." [53] Internationella domstolar skulle ju enligt honom tvinga fram ett beslut. Istället borde USA och Mexiko samarbeta. De båda länderna borde genom förhandling passa på att handla rationellt, logiskt och mänskligt.

I samma tidskrift som Douglas Hayes, skriver också mexikanen Roman Calleros. [54] Han lägger istället tyngdpunkten på vad som är rättvist och rimligt. Men inte heller han föreslår domstolsprocess. Han är överhuvudtaget inte processinriktad utan vill få fram fakta så att en förhandling ska kunna bygga på objektivt verifierbara förutsättningar.

Joanne Linnerooth drar en annan slutsats än Nader. Hon har också forskat om vattenkonflikter utifrån alternativ konfliktlösningsperspektivet. Perception snarare än objektivitet är nyckelordet för henne. I sin analys av vattenkonflikten kring Danube påpekar hon att det finns en universell förhandlingskultur. [55] Hon använder vad man skulle kunna kalla en jargong om ett mer äkta liv, där hon pratar om ömsesidigt lärande och "information-sharing". Hennes uppfattning är att förhandlingar gynnar den svagare parten. I vattenkonflikter skulle de då alltså gynna de som är nedströms. Hon nämner

dock inte att det skulle kunna vara tvärtom, istället tycks det som att allt kan förhandlas.

För att detta ska kunna vara möjligt behövs enligt Joanne Linnerooth att människors perception ändras, men absolut inte på ett ytligt plan. En grundläggande förändring måste ske. Förhandling måste lämna sin fixering vid information, analys och lösning. Om jag tolkar henne rätt så vänder hon sig mot ett instrumentellt tänkande i förhandlingar. Då kan mekanismerna för konstruktiv dialog skapas. Detta perspektiv är det motsatta mot vad Nader föreslår.

Det tycks som att flodkonflikterna som redovisar här antyder att det från den starkare parten kan vara fördelaktigt att förhandla istället för att gå till internationella domstolar. Detta skulle då bekräfta kritiken mot alternativ konfliktlösning som hävdar att den starkare parten kan utnyttja förhandlingar och medling för sina syften.

Från alternativ konfliktlösning kan denna kritik dock ses som att slå in öppna dörrar. Där hävdas det nämligen att medling bara ska användas i symetriska konflikter, där makten är någorlunda jämlik. Mot detta kan man dock som sociolog invända att helt symetriska konflikter sällan existerar och att alternativ konfliktlösning kontinuerligt används i asymmetriska konflikter.

Kritik mot kritiken

I det här avhandlingsutdraget har vi utifrån ett empiriskt material från alternativ konfliktlösning och med hjälp av tidigare maktkritisk forskning fått fram en övergripande bild av konfliktlösningen. Som avslutning ska vi analytiskt sammanfatta och klargöra några viktiga skillnader. Vi ska dessutom lyfta fram några nivåer och motsägelser som hittills saknats i kritiken mot alternativ konfliktlösning. Det handlar främst om hur motsatser kan vända sina poler i flera steg och hur maktkritik kan slå tillbaka mot sig själv.

Om vi först analytiskt plockar isär den bild vi har hittills fått i sex komponenter får vi ett verktyg för att upptäcka sammanblandningar och motsägelser.

1. Först har vi traditionell konflikthantering vilken kan ses som en formulerad motbild inom alternativ konfliktlösning.
2. Sen har vi traditionella former för medling, skiljedom och

förhandlingar.

3. Vi har dessutom en rad experimentella alternativa metoder för att hantera och lösa konflikter som analytiskt måste skiljas från:
4. Alternativ konfliktlösning som är en rörelse med en speciell uppsättning metoder och teorier.
5. Denna rörelse indefinierar dessutom ibland andra närliggande eller överlappande rörelser som ickevåldslig konfliktlösning eller populärpsykologisk personlighetsutveckling..
6. Vi har också sett en maktkritisk motbild om hur alternativ till att kontrollera konflikter själv blir till makt och kontroll.

En svaghet i Naders kritik mot alternativ konfliktlösning är att hon i sina exempel blandar traditionella förhandlingar som ska leda till kompromisser (2) med alternativ konfliktlösning (4) som ska leda till något bättre för alla parter. Här saknas en avgörande nyans. Kompromisser är resultat av förhandlingar om hur man ska dela på förluster, enligt alternativ konfliktlösning, vi får då en förlora-förlora process. Konfliktlösarnas mål är istället att alla vinner.

Trots denna svaghet i Naders argumentering tror jag att hennes exempel från traditionella förhandlingar är relevant för att problematisera alternativ konfliktlösning. Hennes syfte är inte att alla konflikter måste handla om rättvisefrågor eller att vinna-förlora. Hon menar bara att så fort en konflikt handlar om orättvisor kan konfliktlösning utnyttjas av den starkare parten. Hon föreslår dessutom att tredjepartsbeslut skulle kunna motverka detta.

Ytterligare en teoretisk komplikation är att allt experimenterande med konflikthantering (3) genom den eklektiska tendensen att sluka allt matnyttigt (5) indefinieras som metoder i alternativ konfliktlösning (4). Detta kan förklaras genom att i alternativ konfliktlösning ses inte den egna verksamheten som en del av en rörelse. Alternativ konfliktlösning ses snarare som ett samlingsnamn på en rad metoder. Många konfliktlösare undviker också medvetet begreppet alternativ konfliktlösning för att distansera sig eller för att visa att de håller på med något nytt eller eget. Det är därför svårt att hitta en medveten rörelseidentitet. Jag har inte kunnat finna någon sådan i någon av de texter jag undersökt. Dessa identifierar konfliktlösning snarare som vetenskap eller en professionell praktik eller del av en annan rörelses praktik som ex kyrkan. Identifieringen av alternativ konfliktlösning som rörelse kommer istället från utomstående som konfliktantropologerna. Detta skulle kunna vara

karaktäristiskt för denna typ av rörelse.

En kritik av rörelsen är därför i sig en maktutövning i det att man identifierar rörelsen, föser ihop olika företeelser i en fålla och märker dem under en beteckning. Rörelsen blir forskarens egendom.

Maktkritik innehåller några andra möjliga rekylar som det är viktigt att vara medveten om. Paul Ricoeur har påpekat att en teori kan stärkas genom att man begränsar dess användningsområde.(not) Genom min maktkritik begränsar jag konfliktlösningen. Men på så sätt kan dess gränser stärkas. Genom att placera den så får den också en plats. Detta ser jag dock inte som speciellt problematiskt.

Maktkritik kan även få en politiskt konservativ effekt. En kritik måste kunna ges utan tvånget att lämna alternativa förslag. Men maktkritik utan förslag kan lätt bli passiviserande och avfärdande. I det här fallet skulle det kunna stärka stödet till en oreflekterad användning av traditionell konflikthantering, av förtryckande kontroll.

Kritiken mot en konfliktlösningrörelse som verkar i tredje världen tenderar dessutom att bli paternalistisk. Det är exempelvis problematiskt när man som Laura Nader menar att alternativ konfliktlösning får funktionen av att stärka en västerländsk hegemoni eftersom konfliktlösningen till stor del är utvecklad av lokala aktivister i olika konfliktområden. Dessa skulle då gå västvärldens ärenden. Deras bidrag nedvärderas och misstänkliggörs. Den lokala betydelsen och det lokala intresset i konfliktlösning definieras som perifert jämfört med den rika världens intresse. Alternativ konfliktlösning är inte bara en västerländsk skapelse. Den är till stor del en skapelse av konfliktlösare som verkar i extrema konfliktsituationer.

Min första reaktion var typisk paternalistisk när jag intervjuade en sydafrikansk konfliktlösare som gått träningar i USA och när en av mina informanter som lett konfliktlösningsskurser i Kroatien berättade om en ledare för en kvinnogrupp för konfliktlösning som regelbundet åkte på träningar i USA.

- Se där, precis vad jag trodde, deras kunskaper kommer från alternativ konfliktlösning i USA.

Den världsbild med centrum och periferi som jag fått mig itutad gör att jag

alltför lätt tolkar ett utbyte av kunskap och erfarenheter som enkelriktad om vissa konfliktlösare kommer från ett krigsområde eller ekonomiskt fattigare land medan andra kommer från USA.

En eventuell lösning på paternalismproblemet är att lyfta fram motsägelsefulla funktioner samt den klassiska sociologiska motsättningen mellan funktionellt och strategiskt handlande, mellan oavsiktlig och avsiktlig effekt.

Nader och Harrington gör en maktkritik som till stor del inriktas på grundragen hos alternativ konfliktlösningsteori eller på en viss lokal praktik. Deras kritik missar därför de motsägelser och variationer som faktiskt finns mellan de olika ansatserna inom konfliktlösningen.

Mitt syfte är att i fördjupade undersökningar av olika riktningar inom alternativ konfliktlösning nå en mer nyanserad och komplex maktkritik av rörelsen. Alternativ konfliktlösning är inte bara komplex för att den innehåller en rad olika riktningar som är mer eller mindre medvetna om maktproblemen. Det är också så att makt och kontroll skapar nya öppningar och möjligheter. En av de mer kända sociologerna när det gäller konflikthantering, Donald Black, gör en kategorisering av olika konflikthanteringsmetoder. Där gör han samma misstag som konfliktlösarna, att karaktärisera medling schematiskt till jämlikhet, homogenitet och tillgänglighet.[\[56\]](#) Samtidigt kategoriserar han domstolsförhandlingar utifrån variabler som ojämlikhet, relationell distans och heterogenitet. Vi måste göra åtminstone två ytterligare vändningar som Donald Black inte kan göra med sin kategorisering.

Vi kommer för det första att se i senare avsnitt hur medling ofta kan karaktäriseras med ojämlik makt, heterogena relationer mellan parterna och en större distans mellan parterna än i många domstolsförhandlingar. Men dessutom ska vi undersöka hur ojämlik makt i vissa fall kan vändas och öka jämlikheten, hur kontroll i medling kan leda till att heterogena parter har möjlighet att stärka förståelsen och öka möjligheten till beslut. Det är därför teoretiskt missvisande att fösa ihop jämlikhet och homogenitet eller ojämlikhet och kontroll. Kontroll kan mycket väl öka jämlikheten.

Maktkritiken måste alltså ta hänsyn till flera teoretiska vändningar.

1. Konfliktlösningens maktkritik.
2. Kritiken mot konfliktlösningen.

3. Möjligheten att ändå använda all den erfarenhet och teori som finns inom konfliktlösningen för att få bra resultat.
4. Möjligheten att makt och kontroll används för motstånd.

Motmakten kan här komma från en omvandling av makt och kontroll till motstånd. Men det finns också inom alternativ konfliktlösning en rad ideologiska eller teoretiska motsättningar som kan användas för en självkritik.

Ett annat exempel är att den maktkritik som rörelsen riktar mot exempelvis det traditionella rättssystemet kan vara en hjälp för praktikerna och parterna att analysera de egna alternativa metoderna. Men kritiken mot rättssystemet har dessutom ett egenvärde oberoende av hur bra eller dåliga kritikerna är i sin egen praktik.[\[57\]](#) Kritiken mot en företeelse blir alltså inte mindre relevant bara för att kritikerna faller i liknande fallgropar.

De alternativa konfliktlösarnas kritik mot domstolsförhandlingar eller kompromissförhandlingar liknar på ett sätt Laura Naders kritik av deras ideologi. Konfliktlösarna tar också upp maktproblem och den svaga parten. Utövaren av ett brott är juridiskt sett den starke parten. Brottsoffret blir per definition själva offret. Men den juridiska formeln anses otillräcklig för att förstå konflikttendenser i samhället. Alternativ konfliktlösning försöker istället lösa de bakomliggande problemen eller konflikterna som leder till droger, kriminalitet eller krig.

Alternativ konfliktlösning kritiserar traditionell kontroll för att den inte har möjlighet att lösa konflikterna på längre sikt. Den alternativa konfliktlösningens kritik mot kontroll och domstolars hantering av vissa konflikter är relevant. Syftet för Christine Harrington och Laura Nader är inte att avfärda denna kritik och istället idealisera domstolsväsendet. Domstolsförhandlingar kan inte enkelt förstås som den svages beskydd.[\[58\]](#) De två konfliktantropologerna problematiserar snarare konfliktlösningen genom att visa hur tendenser till dold kontroll smyger sig in i dess ideologi och praktik.

Men det saknas en diskussion hos både Harrington och Nader om när den alternativa konfliktlösningen skulle vara relevant. Finns det tillfällen då medling stärker den svagare parten? En utgångspunkt för en sådan diskussion finner vi i Naders undersökning av hur Zapotecerna använder harmoniideologin för befrielse.

En stor del av dagens alternativa konfliktlösare i USA är socialarbetare eller kriminalvårdare. I Sydafrika är de ofta socialt eller kyrkligt engagerade. I Tyskland jobbar många konfliktlösare med frågor kring rasism och främlingsfientlighet. Det vore förmätet och ovetenskapligt att avfärda alternativ konfliktlösning bara för att det finns tendenser att totalisera och övergeneralisera alla-ska-vinna perspektivet. Det är alltså inte säkert att en ideologikritik alltid berör konfliktlösningens praktik.

Alternativ konfliktlösning är en heterogen mångfacetterad verksamhet. En kritik som är alltför generell blir därför missvisande. En maktkritik bör därför snarare visa på relationer, dynamiker och tendenser som uppstår under vissa förutsättningar.

Mitt sociologiska bidrag blir en mer riktad maktkritik mot specifika metoder och de olika teoritraditionerna. Utifrån denna kan jag sen göra både en mer komplex men också en mer generell kritik. Främst ska jag undersöka relationer och spänningar inom rörelsen och dess metoder utifrån ett maktperspektiv. Här kan ett sociologiskt perspektiv bidra till förståelsen av motsägelsefulla tendenser som samtidigt både kontrollerar och skapar nya handlingsmöjligheter. Sociologin kan förklara hur makt kan vändas och användas av de underlydande. Dess utövning ger en bumerangeffekt.

Triggers eller förförståelse för att upptäcka makt

I den alternativa konfliktlösningen uppstår maktproblem precis som i annan social verksamhet. Denna makt kan göras osynlig som när rättvisa blir problemlösning, eller upprättelse blir förhandlingar om compensation.

Men frågan för detta avsnitt är hur makt upptäcks. Här ska jag ta upp en forskningsansats som jag lite trevande försöker att formulera. Jag behöver en teori eller metodiska verktyg för att upptäcka makt. Jag kommer naturligtvis att använda mig av maktteori, den diskussionen tar jag upp i andra kapitel. Det som jag ska snudda vid nu och som jag behöver hjälp med är det som pendlar mellan metod och förförståelse, systematik och förväntan. Jag använder här Heidegers men kanske främst Gadammers åtskillnad mellan metod och förståelse. Gadamer menar kortfattat att förståelse är ickemetodisk. Rorty

utvecklar detta på ett för oss mer kunskapssociologiskt sätt. Han menar att epistemologi är att lösa normala problem inom ett normalt paradigm, medan tolkning är att stöta på det oväntade.

Fördelen med metod blir då att man slipper förstå hela tiden. Om man redan förstår olika alternativ tillräckligt kan man metodiskt hitta eller kolla av vad som gäller i speciella fall. Resultatet kan sen i efterhand tolkas och förstås, men då har man lämnat metoddelen. Nackdelen är att alla tolkningsdelar som metoden hjälpte mig att hoppa över kan vara missuppfattningar. Metod kan alltså leda mig systematiskt fel.

Jag har använt och utvecklat några maktbegrepp som svävar mellan metod och förförståelse. De fungerar som triggerwords för att jag (precis som ett textanalytiskt dataprogram) ska haja till. Här finns makt! De är dock inte ordberoende. Språket är ett komplicerat verktyg och textanalys med triggerwords kan lätt hamna fel. Det är snarare en enkel uppsättning begrepp som antyder olika maktlogiker. Det är alltså när dessa logiker skymtar bakom maktens slöjor som jag ska kunna upptäcka dem.

Denna korta maktbegreppsgenomgång blir dock också en speciell sorts miniteori, en fördom eller förförståelse som gör att jag kan förstå de texter jag läser och de fallstudier jag undersöker. Förståelse är en komplex process som rör sig i cirklar mellan del och helhet, text och läsning.

Det jag hoppas åstadkomma är att hitta en inte alltför kraftfull metod som när den verkat släpper sitt grepp. Jag vill både slippa förstå på nytt igen och igen och samtidigt undvika att metodiskt missa nya former som makt kan ta sig.

Kritiken mot alternativ konfliktlösning kan enligt min mening ta sin utgångspunkt i några huvudsvårigheter som jag sen ska utveckla i respektive avsnitt. Begreppen har jag främst tagit från feministisk och postkolonial maktkritik. De ska inte ses som kategorier utan snarare som triggerwords alltså ord som hjälper en att uppmärksamma vissa företeelser. Jag försöker uppmärksamma döljandet av makt, utnyttjandet av människor och den makt som är inbyggd i förutsättningarna för alternativ konfliktlösning.

Fördunklande av makt

1. decentralisering som centreras (centre; lat)

2. paternalism som uttrycker både faderlig (pater; lat) tillgivenhet och välvilligt förmynderi
3. patriarkalism vars överhöghet (patriarcha; kyrko lat) ska garantera välstånd och utveckling
4. harmoniideal där det avvikande eller splittrade blir ett hot mot det gemensamma (harmos; grek)

Användas som medel

1. imperialism som utökar sin auktoritet att bestämma (imperare; lat)
2. manipulering där människor hanteras (manipulus; lat) för att åstadkomma något.
3. elitism som skapar utvalda (eligere; lat)
4. kolonialism där människor används för att åstadkomma (explicitum; lat - exploatera) något

Makt i metoden

1. värdeneutralitetsideal där styrka (=värde=styrka - valere; lat) ses som en svaghet men där varken eller (varken=ne; lat, eller=uter; lat - neutral) blir styrka
2. metodism där vägen (hodos; lat) i första hand ska följas (meta; lat, methodos; lat)

Konfliktlösning är en decentraliserad ideologi, parterna själva äger sin konflikt, de ska lösa problemen själva, med lite hjälp. Idén om att parterna inom alternativ konfliktlösning ska äga konflikten är en nyckel för att förstå dess metoder. Konfliktlösaren ska inte ge svaren, men denne äger och styr själva processen, metoden som ska hjälpa parterna att lösa sin konflikt. I större konflikter är det ibland dessutom konfliktlösarna som väljer ut de som ska representera de olika parterna.

Decentraliseringen döljer därför en centralisering av viss makt. Vi får en dold imperialism.

Konfliktlösning är antiimperialistisk. Den ska inte bygga på att någon hjälpare som vet bättre, ska lösa människors problem. Människor anses själva veta bäst vad de vill! Lösningen ska finnas inom dem själva! De behöver inte några patriarker som vet vad som är bra för dem! Men samtidigt med dessa slogans

smyger sig ett paternalistiskt nedlåtande drag in. Folk har inte lösningarna på sina egna problem, de behöver något, en metod som gör att de blir kreativa och upplysta om vilka möjligheter de har. Och den metoden har konfliktlösarna!

Parterna tycks inte kunna lösa sina egna konflikter själva eftersom de inte riktigt förstår vad de egentligen vill, de har liksom ett falskt medvetande. Då behöver de kalla på konfliktlösaren, denne som vet hur lösningen ska lockas fram. Här skapas en motsägelse då medlaren liksom förlöser parterna genom att ge dem verktyget till ett ickehierarkiskt leverne. Decentraliseringen döljer att konfliktlösarna blir en utvald elit som (anti)imperialistiskt talar om hur parterna ska lösa sina problem utan att tala om hur problemet ska lösas.

Här döljs dessutom en nedvärderande paternalism i och med att parterna inte anses redo att höra vad tredje part tycker. Denne beskyddar dem från sina egna synpunkter och uppmuntrar dem istället att tänka själva. Att man behandlar människor som omyndiga döljs av att de ofta har en lägre status, kanske för att de inte kan ta sig ur en konflikt, är yngre, från lägre klasser, eller från tredje världen. Beskyddarinstinkten sätts omedvetet in när vi upplever oss stå över någon. Klassiska koloniala drag går igen.

Konfliktlösning ska ändå vara antikolonialistisk. Parterna kan med dess metoder komma överens om vad som är bra för dem båda. Detta motverkar möjligheten till utsugning. Konfliktlösning används därför i tredje världen av välvilliga västerlänningar, ickevåldsaktivister eller liberala forskare, för att motverka sviterna av postkoloniala inbördeskrig och interventioner från stormakter. Men i metoderna finns fördelar för oss i väst. Vi kan tjäna på att alla parter vinner, vi behöver inte förlora på avkolonialiseringen.

De som uppenbarligen tjänar på konflikterna i tredje världen är de professionella konfliktlösarna och de som kan forska om konfliktlösning. I mötet när ett konfliktlösarteam åker till tredje världen för att hjälpa till att lösa konflikter uppstår då en direkt utsugning. Några gör pengar på människors problem. Detta är dock främst en spänning under själva processen.

En större fråga som behöver diskuteras är om vi i västvärlden tjänar på konfliktlösningen, om ett vinna-vinna tänkande sprids, om stabilitet och ordning stärks, och om dyra konflikter faktiskt löses. I antikolonialismen döljs kolonialistiska drag.

Konfliktlösning ska dessutom vara värdenneutral, värden får utvecklas av parterna själva, de ska inte vara kopplade till metoderna. Det enda värdet som accepteras är att konflikter ska lösas. Men är det värdet verkligen så okomplicerat? Ska konflikter alltid lösas? Här anar vi en konflikträdsla som konfliktlösarna själva bestämt avvisar. Konflikter anses vara nyttiga, men samtidigt får vi höra att de ska lösas.

En annan värdering skymtar ständigt fram i både de alternativa texterna och i konfliktlösningspraktiken, det är målet att leva i harmoni. Det nämns i samband med ett betygande om antimoralism och värdefrihet. Harmoni blir ett allmängiltigt ickevärderande, ickeifrågasatt mål. Harmoni tycks vara självklart i konfliktlösningen. Här uttalas indirekt en moralism, ett skuldbeläggande mot konfliktparterna som ju inte lever harmoniskt tillsammans.

Den outtalade moralen i denna värdenneutralitet är pragmatiken, konflikter ska lösas på effektivast möjliga sätt. Värde-friheten döljer alltså en rad värderingar.

Dessutom finner vi en metodism, en tilltro till rätt metod. Här döljs att metoderna faktiskt påverkar och manipulerar människor. Argumentet ersätts av en process som förändrar människors inställningar.

Metodismen kan också dölja en amatörism. Antielitisterna säger stolt att alla kan lösa konflikter, men auktoriteten finns istället i metoden. Konfliktlösarna utvecklar kraftfulla verktyg och fredsälskande idealister eller professionella konfliktlösare vet inte alltid vad de sätter igång.

Inom en terapeutisk inriktad konfliktlösning kan psykologer och amatörer under korta processer använda effektiva terapeutiska verktyg. Inom professionell långvarig terapi kan terapeuten motverka allvarliga biverkningar av behandlingen, som sorg, depressioner eller klientens omedvetna underordning under alltför effektiva behandlingsverktyg. Men konfliktlösningsspassen är ofta på mellan en dag och någon vecka. Detta räcker för att med hjälp av medveten gruppprocess påverka människor men inte för att ta hand om vad som händer efter processen.

Jag har här skissat tre områden som min maktkritik ska utgå ifrån. Dessutom har jag med några klassiska maktbegrepp från feminismen och antikolonial teori skapat redskap för att bli varse maktproblem. Det som återstår är en mer systematisk kritik.

Efter denna mer generella introduktion har jag därför tänkt att i i tur och ordning ta upp en metod eller teoritradition i taget för att fördjupa och konkretisera snarare än generalisera kritiken. Sen är det dags att sammanfatta och generalisera igen. Kritiken är fortfarande för trubbig och schablonartad. Min avsikt är att i mötet med materialet finslipa och konkretisera den i större utsträckning än vad som gjorts tidigare. Om maktkritiken då tar sig nya oväntade vägar kanske min ansats fungerar.

Per Herngren

Hammarkullen 1998

Fotnötter

[1] Ron Eyerman, Andrew Jamison, *Social Movements A Cognitive Approach*, Cambridge: Polity Press, 1991, s 56, 59, 63, 71-72, 78-80, 91.

Ron Eyerman, Andrew Jamison, Lars-Gustaf Andersson, "Miljökunskap som organisatoriskt vapen: Fallet Greenpeace", *Sociologisk-Forskning*; 1987, 24, 2, 25-43. Från Sociofile.

[2] Sociologer som ex James Laue som blivit professor på George Mason University eller Paul Sites professor emeritus vid Kent State University.

[3] Statsvetare som Theodore Becker huvudprofessor i statskunskap vid Auburn University, de associerade professorerna Roger Coate och Jerel Rosati vid University of South Caroline, och Quincy Wright som varit professor på University of Chicago, eller Christa Daryl Slaton doktor i statsvetenskap. Det finns också en stor representation från Internationella relationer som Michael Banks från London School of Economics och Anthony de Reuck tidigare huvudprofessor i Internationella relationer på University of Surrey.

[4] A J R Groom, "Paradigms in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), *Conflict: Readings in management and resolution*, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 87.

[5] A J R Groom, "Paradigms in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), *Conflict: Readings in management and resolution*, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 88.

[6] A J R Groom, "Paradigms in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 87.

[7] Intressant är att Kenneth Boulding som tillsammans med Robert Angell myntade begreppet conflict resolution på femtiotalet, ca tjugo år senare hellre hade föredragit begreppet conflict management eftersom konflikter inte alltid ska eller bör lösas. Kenneth E Boulding, "Future directions in conflict and peace studies", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 36.

Se också en text av några sydafrikanska tränare som tar avstånd från konfliktlösning och hellre använder konflikthantering, eftersom konfliktlösning kan låta alltför drastiskt och ansvarslöst i det sydafrikanska sammanhanget. Hendrik van der Merwe, Johann Maree, André Zaaïman, Cathy Philip, A D Muller, "Principles of communication between adversaries in South Africa", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s

[8] Patrizia Boverini, "Ricerca sulle cause della diminuzione della litigiosità nei giudizi avanti i conciliatori", Sociologia del Diritto, 1981, 8, 2, s 37-66, Sociofile.

[9] Christine Harrington, Shadow Justice The ideology and institutionalization of alternatives to court, Westport Connecticut: Greenwood Press, 1985, s 29.

[10] Kenneth E Boulding, "Future directions in conflict and peace studies", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 36.

[11] Peter Adler, "State offices of mediation: Thoughts on the evolution of a national network", Kentucky Law Journal, 192-1993, 81, 4, s 1013-1027, Sociofile.

[12] James H Laue, "Third-party roles in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 266.

[13] James H Laue, "Third-party roles in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills:

Macmillan, 1990, s 264.

[14] Ellen Flanders m fl i Education Committee, Alternative to Violence Project Inc, Manual Basic Course, Alternative to Violence Project, 15 Rutherford Place, New York, NY 10003, 1986.

[15] Arthur T Toole, "Mediation Arbitration as and Alternative to court", Police Studies, 1980, 3, 1, s 42-44, Sociofile.

[16] Paul Wahrhaftig, "Nonprofessional conflict resolution", Willanova Law Review, 1984, 29, 6, s 1463-1476, Sociofile.

[17] H A Simon, Y Sochynsky, "In-house mediation of employment disputes □ ADR for the 1990s", Employee Realations Law Journal, 1995, vol 21, no 1 , 29-51, SSCI.

[18] H A Simon, Y Sochynsky, "In-house mediation of employment disputes □ ADR for the 1990s", Employee Realations Law Journal, 1995, vol 21, no 1 , 29-51, SSCI.

[19] James H Laue, "Third-party roles in conflict", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 264.

[20] Paul Wehr, John Rohrbaugh, "Citizen values and forest policymaking", Western Sociological Review, 1978, 9, 1, 39-48.

[21] John Gastil, Democracy in small groups, Participation, decision making & communication, Philadelphia: New Society Publisher, 1993, s 122.

[22] Pinero y Bravo Ferrer Miquel Rodriquez, Salvador del Ray Guanter, Jaca Lourdes Munduate, " The intervention of third parties in the solution of labour conflicts", European Work and Organizational Psychologist, 1993, 3, 4, s 271-283, Sociofile.

[23] Susan Eaton, Thomas Kochan, "A grass-roots experiment to resolve workplace problems", Negotiation Journal, 1996,

[24] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers,

1995, s 47.

[25] Ideologibegreppet utreder jag i ett tidigare kapitel (obs hänvisning) (Kolla)
.

[26] Marina Ajdukovic, "Psihosocijalni aspekti nenasilnog rjesavanja sukoba", Drustvena Istrazivanja, 1995, 4, 1(15), s 49-55, Sociofile.

[27] Robert Bell Ferguson, "The adjudication of commercial disputes and the legal system in modern England", British Journal of Law and Society, 1980, 7, 2, s 141-157.

[28] S Shavell, "Alternative Dispute Resolution □ An economic analysis", Journal of Legal Studies, 1995, vol 24, no s 1-28, SSCI.

[29] William M Landes, Richard A Posner, Otto A Davis, Arthur Denzau, Paul D Carrington, Geoffrey C Hazard Jr, "Adjudication as a private good", Journal of Legal Studies, 1979, 8, 2, s 235-284, Sociofile.

[30] Robert Bell Ferguson, "The adjudication of commercial disputes and the legal system in modern England", British Journal of Law and Society, 1980, 7, 2, s 141-157.

[31] Christa Daryl Slaton, Theodore L Becker, "ADR and the Greens", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 307.

[32] Christa Daryl Slaton, Theodore L Becker, "ADR and the Greens", John Burton, Frank Dukes, (red), Conflict: Readings in management and resolution, Houndsmills: Macmillan, 1990, s 307.

[33] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 40-42.

[34] Warren Burger, "Annual message on the administration of justice", "Warren E Burger, Chierf Justice of the United States at the Mid-year meeting, American Bar Association, February 12, 1984, citerad i Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 45, egen

översättning.

[35] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 50.

[36] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 53.

[37] Portugisiska handelsmän på Västafrikas kust började på femtonhundratalet använda fetisch om invånarnas religiösa föremål. Idag används begreppet inom psykologin, antropologin, religionssociologin och inom marxistisk ekonomi. Vanligen betecknar fetischism när andlig kraft konkretiseras som ett föremål. Detta får karaktären av levande varelse. Eftersom det sker en sammanblandning mellan kraft eller förmåga och något konkret så skapas en spänning mellan människans kontroll av föremålen och föremålens kontroll av människan. Se exempelvis Nationalencyklopedin, Höganäs: Bra Böcker, 1991.

[38] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 50.

[39] Christine Harrington, "Alternative dispute resolution and social science", Social Epistemology, 1991, vol 5, nr 1, s 26-29.

[40] Carie Menkel-Meadow, "Legal negotiation: a study of strategies in search of a theory, ABF Research Journal, 1983, s 905, refererad i Christine Harrington, "Alternative dispute resolution and social science", Social Epistemology, 1991, vol 5, nr 1, s 27.

[41] Christine Harrington, "Alternative dispute resolution and social science", Social Epistemology, 1991, vol 5, nr 1, s 28.

[42] Yang Ni, Culture and conflict management in Chinese society, Association Paper för American Sociological Association, 1991.

[43] Christine Harrington, Shadow Justice The ideology and institutionalization of alternatives to court, Westport Connecticut: Greenwood Press, 1985, s 171.

[44] Boaventura De Sousa Santos, "Law and community: The changing nature of state power in late capitalism" *International Journal of the Sociology of Law*, 1980, 8, s 379.

[45] J Rubin and F Sander, "Culture, negotiation and the eye of the beholder, *Negotiation Journal*, 1991, 7(3), 249-245, refererad i Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 47.

[46] Se bl a I W Zartman, M R Berman, *The practical negotiator*, New Haven, Connecticut, London: Yale University Press refererad i Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 47.

[47] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 50.

[48] Laura Nader, *Harmony ideology, Justice and control in a Zapotec mountain village*, Stanford: Stanford University Press, 1991 (original 1990), s 2.

[49] Laura Nader, *Harmony ideology, Justice and control in a Zapotec mountain village*, Stanford: Stanford University Press, 1991 (original 1990), s 298.

[50] Victor Kremenyuk, "The emerging system of international negotiations", *Negotiation Journal*, 1988, 4(3), 211-218 citerad från Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 48, egen översättning.

[51] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 43.

[52] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), *Understanding disputes The politics of argument*, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 52, min översättning.

[53] Douglas Hayes, , "The All-American Canal Lining Project: A catalyst for rational and comprehensive groundwater management on the United States-Mexico Border, *Natural Resources Journal*, 1991, 31(4), 803-827, citerat från

Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 56, min översättning.

[54] J Roman Calleros, "The impact on Mexico of the Lining of the All-American Canal", Natural Resources Journal 1991, 31(4) s 829-838.

[55] Joanne Linnerooth, "The Danube River Basin: Negotiating settlements to transboundary environmental issues", Natural Resources Journal, 1990, 30(3), 629-630, refererat i Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 52-53.

[56] Donald Black, The social structure of right and wrong, London: Academic Press, 1993, 83-88.

[57] Genom kritiken mot den moderna hermeneutiken har Gadamer och Ricoeur visat att mening som exempelvis en kritik, förstås främst genom att man lyssnar på den och tar till sig den, inte genom att man låser fast kritiken vid konfliktlösarnas egna liv eller deras kontext. Meningen flyr författaren och dennes kontext.

[58] Laura Nader, "Civilization and its negotiations", Pat Caplan (red), Understanding disputes The politics of argument, Oxford: Berg Publishers, 1995, s 60.

Ett första snabbt utkast till maktkritik av alternativ konfliktlösning. Detta är en ofärdig text. Använd gärna men citera inte.

Innehållsförteckning

[Textens logik](#)

[Utgångspunkterna för hela utkastet](#)

[Introduktion](#)

[Bakgrund](#)

[Några begrepp](#)

[Rekonstruktion av konfliktlösningens historik](#)

[Alla kan vinna](#)

[Ideologi och vetenskap förenas](#)

[Kritik mot alternativ konfliktlösning](#)

[Från alternativ till alternativ kontroll](#)

[Medling vs domstol](#)

[Informalism](#)

[Västerländsk hegemoni](#)

[Konfliktlösning vs världsdomstol](#)

[Kritik mot kritiken](#)

[Triggers eller förförståelse för att upptäcka makt](#)

Textens logik

A Inledande sociologisk diskussion om:

- 1 Konflikter i vardagen utifrån Goffman och Simmel.
- 2 Makt utifrån maktteori, främst Foucault.
- 3 Konflikthantering, främst Habermas, Donald Black.
- 4 Alternativ kontroll, främst Stanley Cohen

B Introduktion till alternativ konfliktlösning genom

- 1 Att rekonstruera en berättelse ur den empiriska forskningen om konfliktlösning (denna text)
- 2 Att lyfta fram en maktkritik mot alternativ konfliktlösning främst från konfliktantropologin. (denna text)

C Analys och kritik av olika teorier och metoder inom alternativ konfliktlösning.

1 Giraffspråk

2 Principstyrda förhandlingar

3 Medling

4 Problemlösning

Varje teoriavsnitt 1-4 har systematiken:

1 Genomgång av teoritraditionen

2 Som följs av en eller flera case studies från protokoll eller sekundärlitteratur.

3 Maktkritik

D Träning i konfliktlösning

1 Case studies utifrån egna intervjuer, deltagande observation, samt litteraturanalys av kurslitteraturen

2 Maktkritik

E Sammanfattande kritik

F Egen teoriutveckling

G Slutdiskussion